

Luontodirektiivin luontotyypit Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet -Natura-alueella: liitosalue

Markku Heinonen

Sisällysluettelo

1 Työn toteutus	2
2 Luontodirektiivin luontotyypit	3
2.1 Boreaaliset lehdot (9050)	3
2.2 Fennoskandian metsäluhdet: (9080; priorisoitu luontotyyppi)	5
2.3 Puustoiset suot (91D0; priorisoitu luontotyyppi)	5
2.4 Itämeren boreaaliset rantaniityt (1630; priorisoitu luontotyyppi)	6
2.5 Kosteaa suurruohokasvillisuus (6430)	8
2.6 Alavat niitetyt niityt (6510)	9
2.7 Fennoskandian hakamaat ja kaskilaitumet (9070)	10
2.8 Laajat matalat lahdet (1160) sekä Vaihtumissuot ja rantasuot (7140)	11
2.9 Kasvipeitteiset silikaattikalliot (8220)	13
2.10 Pikkujoet ja purot (3260)	13
3 Mahdolliset muut luontodirektiivin luontotyypit tutkitulla alueella	14
3.1 Kasvipeitteiset kalkkikalliot (8210)	14
3.2 Lähteet ja lähdesuot (7160)	14
Lähteet	15

1 Työn toteutus

Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet -Natura-alue sijaitsee Helsingin, sekä entisen Sipoon ja Vantaan alueella. Vuoden 2009 alusta Sipoon ja Vantaan alueliitosten myötä Natura-alue kuuluu lähes kokonaan Helsingille. Kesällä 2009 tarkennettiin luontodirektiivin luontotyyppien sijoittumista aiemmin Sipooseen ja Vantaalle kuuluneissa osissa. Siten ennen kuntarajan siirtoa Helsingin puolella sijainnut Natura-alueen eteläisin osa, mihin kuuluu mm. Mustavuoren metsäalueen eteläisiä osia sekä Porvarinlahden eteläranta, ei kuulu nyt selvitettyyn alueeseen.

Selvitetty alue tarkastettiin maastossa touko–elokuussa 2009. Määritetyt luontotyytit merkittiin peruskartan tai ilmakuvan paperikopiolle. Maastotöiden aikaan käytössä ollut ilmakuva oli vuodelta 2008, jolloin mm. Uusi Porvoontie oli Karlviikin perukan kohdalla työmaana. Kuvan oton jälkeen olosuhteet ovat joiltakin osin muuttuneet myös Natura-aluerajausten sisäpuolella, esimerkiksi täyttömaita on myöhemmin ilmestynyt merenlahtien joillekin ranta-alueille. Myöhemmin käyttöön saatiin vuoden 2009 ilmakuvia, ja niiden perustella on tarkennettu joitakin aluerajauksia (mm. lahtien laitamille läjitettyjen täyttömaiden reunoilla).

Luontotyyppikuvioita on tarkennettu vielä myöhemminkin Torpvikenin alueella. Luontotyyppikartoituksen maastotöiden kesän 2010 havaintoja yhdistettiin uusiin tarkempiin ilmakuviin lähinnä lahden rantaniityillä ja niihin rajautuvilla kuvioilla. Tarkennetut uudet aluerajaukset eivät muuttaneet kovin suuresti alkuperäisiä rajauksia. Poikkeuksena ovat kuitenkin Itämeren boreaaliset rantaniityt - luontotyyppi, minkä osalta päädyttiin hieman erilaiseen käytäntöön kuin muilla lahdilla (ks. tarkemmin ao. luontotyyppin selostus).

Rakennetuilla Karlviikin–Kapellvikenin Skutholmenin rannoilla maastoa ei tarkastettu ja kuviorajaukset ovat niiltä osin puutteellisia. Myös Långörenin saaren itäpään tontin tuntumassa rajaukset perustuvat huomattavalta osin ilmakuvatarkasteluun.

Natura-alueella sijaitsevat luontotyytit on pääsääntöisesti kuvioitu koko alansa mukaan. Näin on menetelty myös Natura-alueen rajoilla, jolloin luontotyyppikuviot jatkuvat monin paikoin Natura-alueen ulkopuolelle. Laajojen, pitkälle Natura-alueen ulkopuolelle jatkuvien luontotyyppien osalta (esim. Vaihettumissuot ja rantasuot sekä Laajat matalat lahdet) kuvion rajaus on usein ”leikattu poikki” Natura-rajauksen kohdalta.

Luontotyyppien rajaukset tallennettiin digitaalisesti MapInfo-ohjelman tiedostoina. Digitaaliset rajaukset on tehty useiden luontotyyppien osalta ilmakuvapohjalle, mutta rajauksia on tarvittaessa sovitettu myös peruskartan merkintöjen mukaisesti. Silloin kun ilmakuvan ja peruskartan maastorajat poikkeavat toisistaan, on rajaukset yleensä korjattu ilmakuvan mukaisesti; poikkeamat eivät ole yleensä kovin merkittäviä.

Luontotyyppien määritykset perustuvat Natura 2000 -luontotyyppioppaan kuvauksiin (Airaksinen ja Karttunen 2001), joita täydentää Koskelan ym. (2009) julkaisematon käsikirjoitus. Koskelan ym. (2009) mukaan luontotyytit tulee määritellä pääsääntöisesti olemassa olevan tilanteen mukaan, joten MapInfo-tiedostoon luoduissa rajauksissakaan ei ole juuri ennakoitu tulevia tilanteita. Sen seurauksena eräitä kohteita ei ole tässä yhteydessä vielä luokiteltu todennäköiseen tulevaan luontotyyppiinsä. Tällaisia ovat esim. eräät lehdoksi palautumassa olevat

entiset kulttuuriympäristöt. Eräiden luontotyyppien rajauskäytännöistä on saatu täsmentävää tietoa Anne Rauniolta/SYKE (suull. ilm.) ja niittyjen osalta myös Katja Raatikaiselta/Metsähallitus (suull. ilm.).

2 Luontodirektiivin luontotyypit

Alla on lyhyesti mainittu tutkimusalueelta erotetut luontotyypit ja kommentteja luontotyyppien rajauksista. Useiden kohteiden muitakin ominaisuuksia on kommentoitu. Luontotyyppien yleiset luonnehdinnat perustuvat edellä mainittuihin lähteisiin ilman eri mainintaa. Nimen jälkeen on sulkeissa mainittu luontotyyppin tunnus. Väärinkäsitysten vähentämiseksi luontodirektiivin luontotyyppien nimet on kirjoitettu isolla alkukirjaimella.

2.1 Boreaaliset lehdot (9050)

Boreaalisiin lehtoihin luetaan varsinaisten lehtotyyppien ohella myös lehtokorvet. Lehtojen esiintyminen tutkitulla alueella on määritelty pääasiassa luontotyyppille luonteenomaisen kasvillisuuden mutta monin paikoin myös maannoksen perusteella. Laajimmilla lehtoalueilla, lähinnä Mustavuoressa, rajauksiin voi sisältyä joitakin pieniä ja laakeita metsäkallioita.

Mustavuori: Lehtoja on eniten ja ne ovat tyypeiltään ja lajistoltaan monipuolisimpia Mustavuoressa. Eniten on tuoretta lehtoa, joka keskittyy rinteille. Rinteiden juurella on hieman kosteaa lehtoa.

Lehtoalueiden rajojen sijainnin määrittelyä hankaloittavat monin paikoin Mustavuoressa runsaat linnoituskaivannot. Kallion louhimisen tuloksena syntyneet kivikasat peittävät monin paikoin luonnollisen vaihtumiskohdan lehtojen ja muiden luontotyyppien välillä. Kasat vaikuttavat myös ympäristöönsä muuttamalla kasvillisuutta: kiviaineksesta vapautuu ravinteita, joista ovat hyötäneet monet lehtokasvit mutta myös muut reheviä kasvupaikkoja vaativat lajit. Erityisesti Mustavuoresa lehtokasveja tavataan paljon laajemmin kuin pelkästään lehtojen esiintymisen perusteella voisi päätellä. Toisaalta alkuperäinen kasvillisuus ja sen myötä luontotyypit ovat kaivantojen lähiympäristössä usein tavalla tai toisella muutenkin häiriytyneitä. Koska louhiminen on keskittynyt varsinkin rinteiden yläosiin, muutunut kasvillisuus hankaloittaa eniten kuivien lehtojen tyypittelyä ja niiden sijainnin määrittämistä. Luontaisesti Mustavuoren alueella on – tai on ollut – enemmän kuivia lehtoja kuin mitä oheisiin rajauksiin sisältyy.

Alempana rinteillä on muutama muukin vanha, niukkakasvinen maakaivanto, jotka ”lehtovyöhykkeellä” sijaitessaan on otettu mukaan lehtojen rajauksiin. Aikaan niihin kehittyvä kasvillisuus todennäköisesti kehittyi lehtojen suuntaan.

Metsäisissä kohdissa lehdot jatkuvat tutkitun alueen eteläpuolelle. Nauhamaisesti rinteiden alaosiin keskittyvät lehdot on rajattu etelässä vanhaan kunnanrajaan, ja pieneltä osin ulkoilutiehen asti. Muualla ulkorajan muodostavat pellot, idässä niitynä oleva voimalinjan aukea.

Porvarinlahti – Labbackan metsäalue: Rantaan rajoittuvat lehdot ovat valtaosin tervaleppää kasvavia rantalehtoja, joissa vallitsee suurruohokasvillisuus. Labbackan ja Kasabergetin välisessä notkossa on jäljellä pienialaisesti tuoretta lehtoa. Paikalla on luultavasti ollut aikoinaan myös kosteaa saniaislehtoa tai lehto-

korpeakin, mutta tienoja on kuivattanut notkon pohjaa. Labbackan lounaisimmasa rantalehdossa on edelleen varsin selvä kulttuurivaikutus, kasvillisuudessa on varsin runsaasti niittylajistoa. Niittymäisyys lienee seurausta aiemmasta ranta- tai metsälaidunnuksesta sekä idempänä sijaitsevan pienen rinnepellon läheisyydestä. Labbackan lounais- ja länsiosan rinteillä esiintyy pienialaisesti myös kuivempia lehtotyypppejä.

Vikkullan luoteispuolella sijaitsevalle luonnonsuojelualueelle on kehittymässä lehtoa entisen pellon länsipuolelle. Useiden lehtolajien ohella kasvillisuudessa on toistaiseksi kulttuuriperäistäkin lajistoa sen verran, että alueelta ei erotu luontevaa, rajattavaa lehtokokonaisuutta.

Kapellviken: Länsiperukan erillisen lehtosaarekkeen kasvillisuus ilmentää runsasta pohjavesivaikutusta. Saareke on varsinkin luoteisosistaan myös luhtainen, eteläpäässä on tulvametsän piirteitä. Kokonaisuutena saareke on luontevinta käsitellä lehtona. Lass-Malmasin tilan eteläpuolinen pieni lehtosaareke on hyvin tiheäpuustoista ja aluskasvillisuus sen seurauksena heikosti kehittynyt; lehto rajoittuu pohjoispuolellaan avoimempaan hakamaiseen metsään, joka on ilmeisesti entistä laidunluetta. Lähempänä kappelia sijaitsevat pienet lehtosaarekkeet ovat alaosistaan varsin luhtaisia. Niiden yläosat on aikoinaan hakattu sähkölinjan tieltä. Hakatut alueet ovat kasvillisuudeltaan lähinnä niittymäisiä eivätkä sisälly lehtojen rajauksiin

Husön metsäalueen luoteisimmassa kärjessä on kostea lehto, jonka sähkölinja halkaisee; linjan aukko on nyt kasvillisuudeltaan lähinnä niittyä. Lehto sijaitsee luonnonsuojelualueella, mutta sähkölinjan lounaispuoleiseen lehdon osaan on levinnyt tulokaslaji rikkapalsamia, joka kilpailee alkuperäiskasvilajien, varsinkin lehtopalsamin kanssa. Tämä heikentää omalta osaltaan lehdon edustavuutta. Lehdon lounaisin osa on ollut metsälaitumena ilmeisesti vielä vähän aikaa sitten. Siellä lehto rajautuu alavaan koivikkoon joka on saattanut kuulua samaan laitukseen.

Karhusaaren eteläpuolella Talosaaren rantametsän muodostava lehtokaistale on kookaspuustoisesta reunaosastaan entistä metsälaidunta. Peremmällä lehdon puuston muodostaa monin paikoin nuori tiheä istutuskusikko. Lehto jatkuu tiedostoon rajattua kaistaletta etelämmäksikin niittyaukion alarinteellä.

Karlvik: Lahden keskiosassa sijaitseva lehtosaareke on laidunvaikutteinen. Alueen läpi aikaisemmin johdetun sähkölinjan aukkoa ei ole rajattu mukaan lehtoon, koska se on kasvillisuudeltaan lähinnä tuoretta niittyä. Aukko metsittynee tulevaisuudessa. Saarekkeen luoteisreunan tervalepikossa on kapealti luhtaisuutta, vaikka vain saarekkeen eteläisimmän osan laajin luhta on rajattu metsäluhdaksi. Lahden luoteisnurkan lehdon läpi virtaa puro, ja kostea lehto vaihettuu lahden suuntaan edustavaksi metsäluhdaksi. Björkuddenin komeita tervaleppiä kasvavasta rantalehdosta on rajattu vain kasvillisuudeltaan luonnontilaisin osa; rajaukseen sisältyy myös kaistale rantapolkua. Rantametsän puiden alla on myös korkeaa ruohostoa kasvavaa täytemaata, sisin osa on harvennettua ”puistometsää” (joka lieneekin pääosin Natura-ajan ulkopuolella). Rantalehdossa on jonkin verran puutarhajatettä ja romua.

Bruksviken: Länsirannan lehto on enimmäkseen tervaleppälehtoa, mistä vaate-
liaimmat lehtolajit pääosin puuttuvat. Rantametsää on aikoinaan ilmeisesti laidunnettu, mikä hämärtää lehdon ja sen takaisen lehtomaisen kangasmetsän rajan määrittelyä. Lahden pohjoisreunan tervaleppälehto rajoittuu osittain Ribbingintiehen, osittain kasvittuneisiin täyttömaihin ja kangasmetsäkumpareen reu-

naan. Ainakin lehdon harvapuustoinen länsipää on ilmeisesti entistä laidunmaata, ja aluskasvillisuudeltaan varsin niittymäistä (pääosa entisistä laidunmaista sijoittuu perukasta erotetuille rantaniittyille). Lahden keskellä olevien saarten (Reven) väliselle kannakselle on syntynyt tuoretta tervaleppälehtoa.

Torpviken: Torpvikenin pohjoisrannan lehdoista läntisempi on alaosistaan varsin luhtainen; luhtaisin osa sisältyy luonnonsuojelualueeseen. Rajauksen luoteisimassa päässä tuore lehto nousee kuusikkorinteelle. Sillholmenin länsipäässä on kapealti rantalehtoa, mikä lienee ollut joskus laidunaluetta. – Ribbingön pohjoisrannan kapea tervaleppälehto jää käytännössä Natura-alueen ulkopuolelle eikä sitä ole rajattu kartalle; osin tihevaikutteisella alueella kasvaa vaateliaista kasvilajeista mm. lehtotähtimöä ja harvinaista velholehteä. Laidunalueen itäpuolisella lehtorinteellä on luontotyyppinä harvinaista kortelehtoa.

2.2 Fennoskandian metsäluhdet: (9080; priorisoitu luontotyyppi)

Kapellviken: Lahden etelärannalta sekä pohjoisosan lehtosaarekkeen luhtaisimpien tervaleppälehtojen alaosista on erotettu selkeimmät metsäluhtakuviot. Skutholmenin kaakkoispuolisessa tervaleppäsaarekkeessa kasvaa uhanalaista vankkasaraa. Saarekkeen luoteisreunaan asti ulottuu täyttömaa joka on läjitetty lahden perukkaan talvella 2008/2009 (Ilpo Huolman / Uudenmaan ELY-keskus, suull. ilm.).

Karlvik: Rajatut alueet ovat tervaleppävaltaisia luhtia muutamien lehtojen reunoissa sekä lahden reunaosissa. Kaikkein edustavin metsäluhta on lahden länsinurkkauksessa, Karhusaarentien tuntumassa. Metsäluhdet rajautuvat usein pajuluhtiin, jotka kuuluvat Vaihetumissuot ja rantasuot -luontotyyppiin.

2.3 Puustoiset suot (91D0; priorisoitu luontotyyppi)

Tutkitun alueen Puustoiset suot ovat aikaisemmin selvittäneet Kurtto ja Helynranta (1999: kohteet PS2–7, PS11, PS13–18). Tiedostossa esitetyt Puustoisten soiden määrittelyt ja pääosin rajauksetkin noudattavat yleisesti mainitun selvityksen tuloksia. Rajattuihin korpi-, räme- ja yhdistelmätyyppien kuvioihin sisältyy myös reunojen ohutturpeisempiakin laitaosia, kuten kangaskorpia ja -rämeitä. Sen sijaan pelkästään ohutturpeisimpiin suotyyppihin luettavat soistumat eivät määrittelyn mukaan kuulu tähän luontotyyppiin, eivätkä siten ole mukana karttatiedostossa. Siksi lähinnä kangaskorpea edustava soistuma (PS17; ks. Kurtto ja Helynranta 1999) Vikkullan luonnonsuojelualueen luoteispuolella ei ole mukana näissä rajauksissa. Vastaavanlaisia ohutturpeisiä soistumia on Natura-alueen metsämailla, lähinnä Mustavuoren, Labbackan ja Kasabergetin kallioselänten alueella jonkin verran, tavallisesti varsin pienialaisina.

Mustavuori: PS6: Tutkitun alueen lounaisosan pieni korpilaikku rajautuu lännessä tykkitiehen. Sitä kuivattaa eteläpäästä tykkitien ali ohjattu oja. Kurton ja Helynrannan (1999) alkuperäistä rajausta on (esimerkinomaisesti) täydennetty rajamalla tiedostoon alun perin samaan kokonaisuuteen kuulunut hyvin pienialainen soistuma tykkitien länsipuolelta. Mustavuoren kaakkoisosan PS7 ("Raatekorpi"; ks. Hosiaisuus 1985) rajautuu itäpäässään pieneen matalaan kallioon, jonka itäpuolella on pieni soistuneen kangaskorven alue. Koska yhteys soistumien väliltä käytännössä puuttuu, kangaskorpea ei ole yhdistetty isomman suon rajauk-

seen, eikä siten rajattu karttatiedostoon. Kurton ja Helynrannan (1999) määritelmä lakikallion PS4 koostuu kahdesta pienestä soistumasta, jotka ovat lähes yhteydessä toisiinsa pohjoisosastaan (vielä läheisemmin kuin rajauksesta ilmenee). Lakisoistumien ja "Raatekorven" kasvillisuutta on selvitelty tarkemmin Hosiaislouma (1985).

PS2:n ja PS6:n välissä tykkitien länsipuolella on muutamia muitakin, märkiäkin soistumia, mutta ne voivat olla alkuperältään ainakin osittain kaivussyntyisiä, eikä niitä ole rajattu kartalle. Tosin PS2:n eteläpuolella samassa notkossa on kapea soistuma, joka hyvinkin saattaa alun perin olla osa PS2:ta. PS2:kin on nykyisin osittain tykkitien ja viereisen juoksuhaudan vallin rajaama.

Labbacka: PS13: Kasvillisuudessa on runsaasti luhtaisuudenkin ilmentäjiä, varsinkin soistuman eteläosassa. – Itäisin Labbackan alueelta rajattu soistuma ei sisälly Kurton ja Helynrannan (1999) selvityksiin. Kooltaan vähäinen suolaikku on keskiosastaan nevarämettä, laitaosissa on kangasrämettä.

Kasaberget: PS18:n pohjoisreunan "pykälä" johtuu rajauksen ulkopuolelle jätetystä kangasmaakumpareesta. Sen sijaan siitä hieman lounaaseen sijoittuva alava, suureksi osaksi soistunut kuusikkokuvio on jätetty osaksi suon rajausta. PS18:sta itään sijoittuva kallioiden ympäröimä pieni soistuma ei sisälly Kurton ja Helynrannan (1999) selvityksiin. Suolaikku on pääosin melko kuivapohjaista nevakorpea, laiteilla on kangaskorpea.

2.4 Itämeren boreaaliset rantaniityt (1630; priorisoitu luontotyyppi)

Luontotyyppillä tarkoitetaan ensisijaisesti tiettyjen matalakasvuisten niittykasviyhteisöjen muodostamia merenrantaniittyjä. Tätä luontotyyppiä ei ole mainittu Natura-tietolomakkeessa (Uudenmaan ympäristökeskus 1998). Luontotyyppiä esiintyy kuitenkin vaihtelevan laatuksena jokaisella lahdella. Siihen sisältyvät niittykasviyhteisöt esiintyvät periaatteessa rannansuuntaisina vyöhykkeinä. Matalakasvuiset niittykasviyhteisöt sijaitsevat lähempänä vesirajaa, ja korkeakasvuiset yhteisöt niiden yläpuolella.

Erityisesti suojelun kannalta arvokkaimpia matalakasvuisia rantaniittyjä tavataan yleensä enää vain pienialaisesti ja ruovikoitumisen kovasti supistamana. Ne lienevät pääosin jäänteitä ajoilta jolloin rantaniityillä harjoitettiin laidunnusta ja niittoa. Näistä niityistä on rajattu suhteellisen vähäruokoiset ja lajistoltaan edustavat kuviot. Luontotyyppin rajausperusteiden mukaisesti siihen sisältyy myös korkeakasvuisia rantaniittyjä silloin kun ne liittyvät suoraan niityn matalakasvuiseen osaan. Tätä periaatetta on sovellettu rantaniittyjen rajauksissa melko väljästi. Yhteyden on katsottu olevan olemassa myös silloin kun rantaniityn matalakasvuisen osan edustavuus on jonkin verran heikentynyt lähinnä ruovikoitumisen seurauksena. Useimmat luontotyyppikuvioiden rajaukset koostuvat valtaosin merenrantaniittyjen yläosien korkeakasvuisista rantaniityistä.

Varsinkin niittyvyöhykkeen alempana sijaitsevat kasvillisuusyhdykunnat ovat jääneet ruovikon valtaamiksi ja ne on tässä yhteydessä luettu osaksi ruokoluhtaa eli luontotyyppiä Vaihettumissuot ja rantasuot.

Poikkeuksen edellä kuvattuihin käytäntöihin muodostavat Torpvikenin rantaniityt, joiden rajausta on tarkennettu myöhemmin kootun tarkemman tiedon ja muun

lisääaineiston perusteella. Torpvikenilla luontotyyppirajauksiin sisältyy myös varsin ruovikoituneita niityn osia, jollaiset Natura-alueen muilla rantaniityillä sisältyvät ruokoluhtiin. Myös rantapuuston oksiston alle jäävä rantaniitykaistale on huomioitu tarkemmin kuin muilla merenlahdilla. Merenrantaniityjä on rajattu Torpvikenilla siis suhteellisesti laajemmin kuin muilla lahdilla. Kokonaisuuteen tällä ei ole kovin suurta vaikutusta.

Huomattava osa määritetyistä korkeakasvuisista niityistä ei kuitenkaan sisälly luontotyyppin tiedostorajauksiin, koska aiemmin selostettu yhteys matalakasvuisiin niitytyyppeihin käytännössä puuttuu. Parhaimmillaan nämä niityt saattavat olla lajistollisesti, rakenteeltaan ja toiminnallisesti samanveroisia kuin varsinaiseen luontotyyppitiedostoon sisältyvät korkeakasvuiset niityt. Erikseen näistä niityistä on mainittava erikoinen, erityisiä suojeluarvoja sisältävä Skutholmenin kaakkaisen reunan rantaniitty, jolla kasvaa uhanalaista vankkasaraa. Kyseisen niityn raja-
aus on muodoltaan erikoinen, koska merkittävä osa niitystä on jäänyt täyttö-
maan alle talvella 2008/2009. Länsipäässään niityn raja-
aus katkeaa yksityistont-
tiin, eikä niityn länsiosan tilanne ole tiedossa.

– Vankkasaraa kasvaa myös rajatun niityalueen ulkopuolella, mm. lahden pie-
nessä tervaleppäsaarekkeessa (Heinonen & Lammi 2008).

Karlvikin–Kapellvikenin Skutholmenin rakennetuilla rannoilla ei käyty, eikä meren-
rantaniityjen rajauksia ole tehty suurimmalla osalla ko. aluetta. Koska ranta-
alueella on tapahtunut ainakin jonkin verran muutoksia (tilanne em. ranta-alueella
on epäselvä) maankäytön muutosten seurauksena, ilmakuvatarkasteluun pohjau-
tuva arvio saattaisi olla virheellinen tai joka tapauksessa puutteellinen.

Porvarinlahti: Luontotyyppi sijoittuu Porvarinlahden pohjoisrannalla Natura-
alueen ulkopuolelle. Esimerkinomaisesti luontotyyppistä on rajattu muutama ruovi-
kon sisäreunaan sijoittuva niitykuvio. Näistä paras, sangen vähäruokoinen koko-
naisuus sijaitsee Kantarnäsbergetin eteläpuolella. – Luontotyyppiä esiintyy myös
Vikkullan itäpuoleisella rantaniityllä. Kasvilajisto on sielläkin varsin tyypillistä, mut-
ta luontotyyppiin kuuluvat niityt ovat siellä kapeampia ja ruovikoituneempia eikä
niitä ole rajattu tiedostoon. (Porvarinlahden itäisimmillä rannoilla, kuten varsinai-
sen Kantarnäsin yksityisalueena olevissa osissa luontotyyppin mahdollista esiin-
tymistä ei selvitetty. Ilmakuvan perusteella rantaniityä ei siellä välttämättä esiin-
ny, tai ainakin niittyvyöhyke olisi hyvin kapea. Ympäristösuunnittelu Environ selvi-
tyksen [2003: kartta 2] mukaan luontotyyppiin kuuluvaa niityä saattaa ulottua
hieman kauemmas itään kuin mitä tiedostoon on rajattu.)

Bruksviken: Perukan rantaniityt ovat suhteellisen laajoja ja muutenkin sangen
edustavia myös matalakasvuisten niittytyyppien osalta. Lahden keskustan suun-
taan johtavat poikkiojat on sisällytetty luontotyyppin rajaukseen, vaikka niiden var-
ret ovat ruovikoituneita; lahden perukassa rajauksen sisällä on muutama muukin
ruokovaltainen laikku. Rantaniityn koillisimman osan vaihettumisvyöhyke ruovi-
kon suuntaan on osittain huomattavan leveä, eikä rajautuminen ole yhtä selvä-
jaista kuin niityn muissa osissa. Paikoin rajauksiin sisältyy melko runsaasti yksit-
täispuita ja -pensaita, sen sijaan isommat puu- ja pensasryhmät on jätetty raja-
usten ulkopuolelle. Lahden keskiosan saarten ympärillä on myös osittain varsin
edustavaa rantaniityä, vaikka kartalle erotetut vyöhykkeet ovat melko kapeita.

Torpviken: Husön Torpvikenin perukan laidunniityllä luontotyyppiä tavataan
huomattavan edustavana ja selvästi laajemmin kuin muilla lahdilla. Perukasta
rajattu alue on lähes kokonaan matalakasvuista rantaniityä. Se on lajistoltaan
sangen edustava, ja alueella tavataan kasviyhteisöjä jotka muilta Natura-alueen
rantaniityiltä käytännössä puuttuvat. Esimerkiksi merisaraa kasvaa alueella run-

saasti. Vesirajaa lähimmäksi sijoittuvat niittykasviyhteisöt eivät ole täälläkään edustettuina ruovikoitumisen vuoksi. Muutaman tervaleppäkasvuston luona esiintyy hieman luhtaisuutta.

Muualla matalakasvuista rantaniittyä esiintyy melko edustavana ja lajistoltaan monipuolisena lahden kaakkoispäässä. Kohtalaisen kokoinen laiduntamaton niittyalue on parhaimmillaan rakenteeltaankin varsin edustavaa; lajistoon kuuluu mm. somersara. Sillholmenin länsipuolella matalakasvuista niittyä esiintyy kohtalaisen leveänä vyöhykkeenä korkeakasvuisten niityn ulkopuolella, mutta huomattavasti ruovikoituneempaa. Torpviiken pohjoisrannalla tilanne on samankaltainen ja luontotyyppin rajaukset koostuvat enimmäkseen rantaniityn korkeakasvuista osista.

Kapellviken: Lahden läntisessä perukassa esiintyy matalakasvuista rantaniittyä kohtalaisen edustavasti kolmena pienenä alueena. Koko muu rajattu niittyalue on niihin yhteydessä olevaa korkeakasvuista niittyä. Lahden pohjoisrannalla niittyalueet ovat alaosistaan varsin selvästi luhtaisia. Lahden länsipäässä luontotyyppiin sisältyvä merenrantaniitty vaihtuu (toista luontotyyppiä edustavaan) kosteaan suurruohoniittyyn ilman selvää rajakohtaa.

Karlvik: Lahden keskiosassa sijaitsevan lehtosaarekkeen etelä-, koillis- ja kaakkoispuolella on jäljellä kohtalaisesti kuivimpien matalakasvuisten niittytyyppien kasvillisuutta. Niille ominainen lajisto on melko edustavaa, tosin ruokoakin on varsin runsaasti. Niityn sisimmät osat ovat korkeakasvuista niittyä.

Björkuddenin länsipuolella esiintyy pienellä alueella varsin edustavaa matalakasvuista rantaniittyä. Muualla matalakasvuinen niitty on alaosistaan laajalti luhtaista, ja niittylajien seassa kasvaa järviruokoa varsin runsaasti. Matalakasvuiseen rantaniittyyn rajautuvalla korkeakasvuisella niityllä on ylimmissä osissaan jo runsaasti tuoreillekin niityille luonteenomaista lajistoa. Selkeää rajakohtaa tuoreisiin niityihin ei ole. Rajaukseen sisältyy kahden niitylle kaivetun ojanvarren ruovikko-kaistat, suurimman ojan penkereelle noussut puustorivi sekä joitakin yksittäisiä puita.

Karhusaaren sillan eteläpuolelle, Skutholmenin kärkeen, on syntynyt ruovikon niiton seurauksena pieni alue matalakasvuista rantaniittyä rantaan rajoittuvalle tontille. (Pohjimmiltaan samaa luontotyyppiä edustava pohjoisempi ranta-alue on täytetty maa-aineksella.) –Skutholmenin lounaispuolen asuilla rannoilla rantaniittyjen tilannetta ei tiedetä. Vuoden 2009 ilmakuva mukaan ranta-alueella on tehty mm. kaivaustöitä laiturien luona. Mahdollisesti jonkinlaista rantaniittyä esiintyy pienialaisena.

2.5 Kosteaa suurruohokasvillisuus (6430)

Luontotyyppiin luetaan kosteat suurruohoniityt. Niittyjen alkuperällä ja käytöllä on katsottu olevan vain vähäinen merkitys luontotyyppiä määriteltäessä (Koskela ym. 2009), joten siihen sisältyy varsin monenlaisia niittyalueita. Tyypillisesti näitä niittyjä tavataan purojen ja jokien varsilla; merenrantojen korkeakasvuisia niittyjä ei kuitenkaan lueta tähän tyyppiin. Tyypittelyn kannalta hankalia ovat juuri merenrannan läheisyydessä tai merenrantaniittyihin yhteydessä olevat korkeakasvuiset niityt. Kuvausten perustella näiden niittytyyppien kasvillisuus voi olla varsinkin umpeenkasvuvaiheessa sekä rakenteeltaan että lajistoltaan hyvin samankaltaista. Tutkitulta alueelta luontotyyppiin määritettiin kuuluviksi ainakin alla mainitut niityt. (– Huomionarvoista on, että alueella on useita korkeakasvuisia [merenran-

ta]niittyjä jotka eivät määrittelyjen perusteella kuulu mihinkään luontodirektiivin luontotyyppiin; ks. luontotyyppi Itämeren boreaaliset rantaniityt.)

Kapellviken: Lahden länsiosassa luontotyyppiin määritettyjä, osin hieman luhtaisia niittyjä on perukassa sekä Krapuojan varressa. Perukan niitty on voimakkaasti pensoittunut, rajatulla alueella on runsaasti pajukkoakin. Isoin puuryhmä on jätetty rajauksen ulkopuolelle. Krapuojan varren niitty on enimmäkseen ruokohelven vallitsemaa. Ilmeisesti pikkujoen tulvavaikutus estää niityn soistumista. Perukan kostea suuruuhoniitty vaihtuu lähes kaikkialla avo- ja pensaikkualueisiin ja pieneltä osin merenrantaniityyn ilman selvää rajakohtaa. Husön metsäselänteiden luoteisosasta on rajattu pieni umpeenkasvava mesiangervoniitty. – Luontotyyppi on rajattu Natura-alueen rajan tienoille asti Lahden länsipäässä Krapuojan varressa.

Karlvik: Lahden länsipäästä on rajattu kolme luontotyyppiin kuuluvaa niittyalueita. Nykyisen Karhusaarentien erottamista niityistä ainakin eteläisimmät ovat ehkä muodostaneet aikoinaan yhtenäisen kokonaisuuden. Tien itäpuolisen niityn pohjoispää on varsin selvästi kostea lahteen laskevan puron vaikutuksesta, länsipuolinen niitty on voimakkaammin kulttuurivaikutteinen. Niitylle kaivettujen ojien varrella on kasvanut puita ja pensaita, luoteispää on metsitetty.

Krogarsin kaakkoispuolinen, puuston ympäröimä erillinen pieni niittyalue on pensoittumisen myötä umpeenkasvavaa mesiangervovaltaista niittyä. Niityltä on ollut yhteys luoteispuolen pelloille. Alun perin niitty on saattanut olla korkeakasvuista rantaniittyä, nyt kasvillisuus eroaa jonkin verran koostumukseltaan viereisistä ruovikon reunojen rantaniityistä.

Bruksviken: Pohjoisreunan ojan takainen niitykaistale on voimakkaasti kulttuuri-vaikutteinen, lajistossa on paljon peltokasveja.

2.6 Alavat niitetty niityt (6510)

Luontotyyppiin kuuluvat niityt ovat runsaslajisia kuivia tai tuoreita niittyjä, joita on aikaisemmin niitetty tai laidunnettu. Tärkeänä piirteenä on lannoittamattomuus tai enintään vähäinen lannoitus, minkä seurauksena kasvillisuudelle on tyypillistä pienruohojen runsaus. Koskela ym. (2009) esittävät että kyseessä tulisi olla aktiivisesti niitetty niitty, mikä on osittain ristiriidassa alkuperäisen määritelmän kanssa. Siitä seuraa myös käytännön ongelmia niittyjen arvioinnissa.

Kapellviken: Luontotyyppin kuvaukseen sopivaa tuoretta niittyä on pieni kaistale kappelin itäpuoleisessa niemikkeessä Natura-alueen rajalla. Niitty on ollut ehkä aiemmin laidunnuksessa ja säilyttänyt luonteensa varsin hyvin. Vaikka alueen käyttö on lakannut, niitty sopii edelleen luontotyyppin alkuperäiseen määritelmään (Airaksinen ja Karttunen 2001; vrt. kuitenkin yllä). Niitty on melko vähälajinen, mikä laskee sen edustavuutta. Rakennepiirteet ovat kohtalaiset ja toiminnalliset piirteet hyvät. Niitty on yhteydessä kapean reunapuuston edustan korkeakasvuiseen rantaniityyn, joka jatkuu edelleen luoteeseen. – Niityyn rajautuu länsipuolella huomattavan laaja kasvusto harvinaista kalliotuhkapensasta, jota tavataan myös muualla mäen rinteillä.

– Myös Natura-tietolomakkeen (Uudenmaan ympäristökeskus 1998) mukaan Natura-alueelta on määritelty ko. niitytyyppejä. Lomakkeella mainitut niityt tarkoittavat luultavasti kuitenkin Porvarinlahden etelärannalla, Helsingin vanhojen rajojen sisäpuolella sijaitsevia niittyalueita (Ilpo Huolman / Uudenmaan ELY-keskus

ja Anne Raunio / SYKE, suull. ilm.). Nämä niityt jäävät siis v. 2009 tutkitun alueen ulkopuolelle.

2.7 Fennoskandian hakamaat ja kaskilaitumet (9070)

Luontotyyppiin kuuluvat alueet ovat tutkitulla alueella hakamaita. Ne ovat laidunnettuja harva- tai harvahkopuustoisia alueita, joilla puu- ja pensasryhmät sekä avoimet niittyaukiot vuorottelevat. Puuston alla vallitsee niittykasvillisuus, vaikka metsäkasvillisuuttakin voi olla runsaasti. Myös alueet joiden käyttö on loppunut, mutta puuston rakenteen ja niittykasvillisuuden määrän kriteerit täyttyvät, sisältyvät luontotyyppiin. Hakamaiden yhteydessä olevat niitylaikut voidaan harkinnan mukaan lukea luontotyyppiin. Luontotyyppiä määritettiin kolmelta paikalta, joista yhdellä on vielä laidunnusta. Luontotyyppiä ei ole mainittu Natura-tietolomakkeella (Uudenmaan ympäristökeskus 1998), ja huomattava osa Kapellviken ja Karlvikin alueiden rajauksista sijoittuukin Natura-alueen ulkopuolelle.

Husö: Torpvikenin perukan laidunalueen harvakseltaan lehtipuita kasvavat osat on rajattu tiedostoon hakamaina. Torpvikenin luoteiskulmassa hakamaarajaukseen sisältyy myös kapea kaistale avointa laidunniittyä. Koska niitty on lähinnä tuorepohjaista, se on pohjimmiltaan eri niittytyyppiä kuin laidunalueella vallitsevat merenrantaniityt.

Kapellviken: Lahden etelärannalla aluerajaukseen sisältyy alavaa entistä hakamaata, pieniä niittyaukioita ja osa samaan kokonaisuuteen kuuluvasta laajemmasta niitystä. Niityn uloin osa ei nykyisin juuri eroa viereisen rantaniityn kasvillisuudesta. Se onkin katsottu osaksi korkeakasvuista rantaniittyä joka vallitsee laajalti reunametsän edustalla. Reunojen puustorivit ovat syntyneet myöhemmin, oijen reunojen penkoille. Koillisreunassa hakamaa rajautuu lehtoon, joka on reunaosistaan kuulunut laidunnettuun alueeseen.

Karlvik: Luontotyyppikuvio on rajattu Karlvikin koilliskulmasta. Entisen laidunmaan puustoryhmien lisäksi samaan kokonaisuuteen on luettu myös pieniä niittyjä sekä viereisen tien itäpuolella olevan entisen metsälaitumen avoimimpana säilynyt osa. Alimpana on kosteaa rantaan rajoittuvaa niittyä, ylempänä tuoretta niittyä ja ketoakin. Vaikka niityillä on käytön loputtua runsastunut korkeakasvuinen kasvilajisto, niillä on edelleen jäljellä huomionarvoisia lajeja, kuten uhanalainen keltamatar, silmälläpidettävä ketoneilikka sekä harvinainen jaakonvillakko. Sekä huomionarvoinen kasvilajisto että monien perinneympäristön piirteiden esiintyminen samalla alueella parantavat kohteen edustavuutta. Myös viereinen lehtometsä on kuulunut ainakin osaksi laidunnuksen piiriin; lehdosta on kuitenkin vain vähäinen osa rajattu tähän perinnebiotooppiin.

Rajaus noudattelee vuonna 2008 tehtyjen inventointien (Heinonen & Lammi 2008) rajausta. Harvinaista jaakonvillakkoa kasvaa luontotyyppirajauksen ulkopuolella myös Björkuddeniin vievän tien kuivalla lounaispientareella, minne rajauksen laajentamista voisi harkita. Pientareelle syntynyttä puustoa ja vesaikkoa on viime vuosina raivattu maiseman pitämiseksi avoimena. Varsin monipuolista niitylajistoa kasvaa paikoin myös alueen pohjoispuolisella vanhalla kärrytiellä, joka on käytön päätyttyä puustottunut ja pensoittunut. Vanhaa kärrytietä ei ole kuitenkaan otettu rajaukseen mukaan.

2.8 Laajat matalat lahdet (1160) sekä Vaihettumissuot ja rantasuot (7140)

Tiedosto koostuu kahdesta toisiinsa rajautuvasta luontotyyppistä, joita ei ole tässä yhteydessä erotettu toisistaan. Uusien rajausohjeiden (Koskela ym. 2009) mukaan luontotyypit voivat olla toistensa kanssa osittain päällekkäisiä. Tutkitulla alueella päällekkäisyys on huomattavan suurta rantasuoiden, varsinkin ruokoluhtien laajuuden seurauksena.

Laajat matalat lahdet -luontotyyppi käsittää matalavetisiä merenlahtia joilla esiintyy runsas ranta- ja vesikasvillisuus. Siihen sisältyvät mm. vedessä kasvavat ruovikot ja kaislikot mutta myös ruokoluhdet, joita kasvaa varsin laajalti Natura-alueen lahdilla. Monilla lahdilla avoveden osuus on vähäinen.

Vaihettumissuot ja rantasuot -luontotyyppi koostuu tutkitulla alueella enimmäkseen ruokoluhdista. Niiden reunaosissa on usein monilajisempaa ruoho- tai sara-luhtaa; nämäkin luhdet ovat yleensä runsasruokoisia. Muutaman lahden perukassa on myös pajuluhtaa. Ulkoreunallaan ruokoluhdet rajautuvat tavallisesti vesikasvillisuuteen, eli käytännössä ruovikkoon. Tästä rajakohdasta tehtiin jonkin verran havaintoja tutkitun alueen lahdilla, mutta ruokoluhtien ulkorajaa ei ollut mahdollista määrittää kattavasti työn kuluessa. Merenlahtien joissakin osissa ilmakuviasta erottuu selkeitä vesiruovikoita mutta kovin tarkkaa tulkintaa ilmakuvien perusteella ei pysty tekemään. Ohutturpeisten ruokoluhtien määrittämistä hankaloittaa käytännössä myös merenpinnan korkeuden vaihtelut. Peruskartan vesialuerajauksista ei ole apua rantaluhtien ja vesiruovikoiden välisen rajan erottamisessa.

Vaihettumissuot ja rantasuot rajautuvat maarannan puolella merenrantaniittyihin. Natura-alueen merenlahdilla umpeenkasvukehitys on ollut voimakasta ja alimpina sijaitsevat merenrantaniityt kasvavat pääosaksi tiheää ja korkeaa järviruokoa. Pahoin ruovikoituneiden merenrantaniittyjen ulkorajaa ei ole määritetty, vaan tällaiset alueet on yleensä luettu Vaihettumissuoihin ja rantasuoihin. Tavallisesti todellinen rajakohta sijoittuu kuitenkin melko lähelle tiedostossa esitettyä rantaniityn ja rantaluhtien välistä rajaa.

Poikkeuksen edellä kerrottuun käytäntöön muodostaa Torpvikenin alue, missä rantaniittyjen rajausta on tarkennettu myöhemmin. Siellä merenrantaniittyihin sisältyy suhteellisesti enemmän ruovikoituneita niityn osia, jollaiset Natura-alueen muilla lahdilla sisältyvät ruokoluhtiin (vrt. luontotyyppi Itämeren boreaaliset rantaniityt).

Kapellvikenin, Karlviken ja Bruksvikeninkin rannoilla sijaitseville ruovikoille ja rantaniityille on läjitetty paikoin täyttömaata. Täyttäminen ulottuu osin Natura-rajauksen sisäpuolelle asti, jolloin luontotyyppejä on vastaavasti hävinnyt. Joitakin vanhempia (jo ennen Natura-alueen muodostamista syntyneitä), pienialaisia täyttömaapenkereitä kuitenkin sisältyy luontotyyppien rajaukseen.

Porvarinlahti: Porvarinlahden kasvillisuuskartoituksessa Vaihettumissuot ja rantasuot sekä Laajat matalat lahdet -luontotyyppien rajautumista on pohdittu ja niiden sijoittuminen on esitetty yleispiirteisesti (Ympäristösuunnittelu Enviro 2003, kartta 2). Sijoittumisessa ei tuolloin vielä huomioitu luontotyyppien päällekkäisyyttä. Ruokoluhtien sisäreunan rajauksessa rantaniittyjen suuntaan on noudatettu samantapaista käytäntöä kuin tässä kartoituksessa.

Bruksviken: Revenin pohjois- ja eteläpuolella luontotyyppien rajausta on suunniteltu Natura-alueen rajan mukainen. Siitä itään edettäessä Laajat matalat lahdet - luontotyyppin piirteitä tavataan vielä Ribbingön eteläpuolella. Ribbingön länsipäässä Natura-alueen rajan tienoilla sijaitsee pienialainen, harvaa puustoa kasvava täyttömaa-alue, joka ei sisälly luontotyyppien rajaukseen.

Torpviken: Torpvikenin kaakkoispäässä luontotyyppien rajausta ulottuu hieman Natura-alueen itäpuolelle, sisältäen lahden suun ruovikot, jotka ovat hyviä matalan vedensyvyyden ilmentäjiä. Pohjoisrannalla sijaitseva vanha kivilaituri on jätetty rajauksen ulkopuolelle.

Kapellviken: Lahden länsipäähän sijoittuu Natura-alueen laajin pajuluhta. Pensaiden välissä ja reunoilla on myös varsin laajalti ruoholuhtaa. Luhta-alue vaihtuu sisäreunassaan lähinnä rantaniittyyn sekä pajukoituneeseen suurruohoniittyyn ilman selvää rajakohtaa. Lahden etelärannalla ruoholuhtaan ja rantaniityn vaihteluväli on hyvin leveä. Muualla lahden keski- ja itäosissa vallitsevat ruokoluhtat ja ruovikot. Prästholmenin–Långörenin etelärannalla ruokoluhta rajautuu rantaniittyyn (rantaniittyalueita ei kuitenkaan ole rajattu sen sijoittuessa käytännössä kokonaan Natura-alueen ulkopuolelle).

Muualla luontotyyppien sisärajat ovat keinotekoisempia. Prästholmenin–Långörenin pohjoisrannalla sekä Skutholmenin kaakkoisrannalla luontotyyppi rajautuu ruovikkoon ja rantaniityille muodostuneisiin täyttömaa-alueisiin, joista uusimmat sijoittuvat kuitenkin Natura-alueen ulkopuolelle (Långörenin pohjoispuolella sijaitseva laajahko vanhempi täyttömaa-alue ulottuu kuitenkin selvästi Natura-alueen sisäpuolelle). Suurin osa muista Kapellvikenin vesiväylien varteen aikoinaan syntyneistä puustottuneista täyttömaapenkereistä on siirretty äskettäin pois, vaikka ne käytetyssä ilmakuvasa ovatkin vielä näkyvillä. Luontotyyppirajaukseen sisältyviä vanhempia puustoisia penkereitä oli kesällä 2009 vielä jäljellä Kapellvikenin kaakkoisosassa.

Långörenin pohjois- ja eteläpuolella luontotyyppien rajausta itään on suunniteltu Natura-alueen rajan mukainen (pieni poikkeama mm. Karhusaaren puoleisen rantatontin kohdalla). Skutholmenin lahden koillisrannassa luontotyyppien rajausta ulottuu hieman Natura-alueen ulkopuolelle. Skutholmenin etelä- ja lounaispuolella luontotyyppien rajautuminen ei ole tiedossa rantatonttien vuoksi, ja rajausta noudatetaan vesiväylän reunaan. Tonttien rannoilla luontotyyppien osuus on muuttunut alkuperäisestä: v. 2009 ilmakuvasa kasvittuneet alueet sijoittuvat erillisinä laikkuina laiturien ja kaivantojen väleihin. Tuolla alueella Natura-alueen raja ulottuu aika ylös rantatonteille.

Karlvik: Lahden länsipäässä on melko laajalti pajuluhtaa, muualla vallitsevat ruokoluhtat ja ruovikot. Avoluhtat rajautuvat valtaosin rantaniittyihin ja metsäluhtiin, hieman myös rantalehtoihin. Karhusaaren sillan luona, Skutholmenin länsipäässä vesialueeseen rajoittuvia rantaniittyjä ja ruovikoita on äskettäin täytetty. Täyttäminen ulottuu Natura-alueen sisäpuolelle asti, jolloin luontotyyppiä on vastaavasti hävinnyt. Luontotyyppirajaukseen sisältyviä vanhempia puustoisia penkereitä oli kesällä 2009 vielä jäljellä lahden lounaisosassa. Skutholmenin pohjoispäässä luontotyyppien rajausta on suunniteltu Natura-alueen rajan mukainen, Björkuddenin etelärannalla rajakohta sijoittuu hieman Natura-alueen ulkopuolelle. Sieltä itään päin luontotyyppien piirteitä tavataan vielä varsin pitkälti mantereella ja Karhusaaren rannoilla.

2.9 Kasvipeitteiset silikaattikalliot (8220)

Kasvipeitteisiin silikaattikallioihin luetaan karut niukkaravinteiset kalliot sekä keskiravinteiset kalliot. Keskiravinteisiä kallioita on varsinkin Mustavuoren sekä vähemmän Labbackan alueella. Luontotyyppiin sisältyvät kallioniityt, mutta kallioiden avoimia osia rajaavat kalliometsät jäävät luontotyyppin ulkopuolelle. Osa kaikkein rehevimmistä kallioista saattaa kuulua luontotyyppiin Kasvipeitteiset kalkkikalliot (ks. tarkemmin ao. luontotyyppin kuvausta alla).

Luontotyyppin rajaukset perustuvat sekä ilmakuviin että maastohavaintoihin. Rajauksista on kuitenkin jätetty pois kaikkein pienimmät avokalliokuviot. Merkitsemättä on jätetty periaatteessa kaikki alle aarin kokoiset mutta jonkin verran myös isompia, lähinnä harvapuustoisten kalliometsien ympäröimiä avokallioita. Toisaalta rajauksiin sisältyy hieman puustoakin, ja käytännössä rajausta kalliometsiin on liukuva. Tarkasti katsottuna avokallioiden kokonaismäärä tutkimusalueella olisi huomattavasti suurempi kuin kuviotiedosto osoittaa.

Mustavuori: Alueella on huomattavan runsaasti keskiravinteisiä kallioita. Avoinmet alueet ovat kuitenkin varsin suppeita. Suurin osa kallioista on sen verran puustoisia että ne on tässä yhteydessä luettu kalliometsiksi. Osa kallioipaljastumista on luonteeltaan varsin karuja.

Labbacka: Alueella on karuja ja kohtalaisen runsaasti myös keskiravinteisiä kallioita. Vikkullan suojelualueelta rajatuilla kahdella pienimmällä, rehevähköllä kallioilla on kulttuurivaikutusta, varsinkin suojelualueen itäreunan entisellä ”pihakalliolalla”.

Kasaberget: Alueen kalliot ovat varsin karuja, muutamassa paikassa esiintyy hieman ravinteisempaa kasvualustaa suosivaa kasvilajistoa.

2.10 Pikkujoet ja purot (3260)

Luontotyyppiin luetaan luonnontilaiset virtaavat pikkujoet ja pienvedet, kuten purot. Luontotyyppiä ei ole mainittu Natura-tietolomakkeella, vaikka Kapellvikenin länsipäähän laskevan Krapuojan suuosat vastaavat varsin hyvin määritelmän savialueen pikkujokea. Myös joitakin pienempiä puroja ja uomia sijoittuu Natura-alueen lahtien reunoille. Muut lahtien rantojen vastaavankokoiset vedenjuoksuuomat ovat lähinnä ojiksi luokiteltavia, vaikka ne saattavat olla aikoinaan puroista oikaistuja. Niitä ei ole merkitty tiedostoon. Mustavuoren lehdon itäreunassa on luonnontilainen pieni vedenjuoksu-uoma. Koska kyseessä saattaa kuitenkin olla kausivetinen noro, myöskään sitä ei ole merkitty tiedostoon (vrt. esim. Hosiaisluoma 1985).

Kapellviken: Krapuojan varsinainen rantavyöhyke vaikuttaa Natura-alueella luonnontilaiselta, mutta joen vesikasvillisuutta ei tutkittu tarkemmin tässä yhteydessä. Uoma näyttää meanderoivan luontaisesti. Vanhojen karttojen perusteella uoman sijainti on aikoinaan muuttunut; tästä näkyy merkkejä myös ilmakuvassa. Kapellvikenin perukan etelärannan puita kasvava penger on syntynyt ilmeisesti lähinnä viereisen ison ojakaivannon läjitysvallina. Krapuojan suun uomasta sijoittuu noin 0,6 km Natura-alueelle. Sen reunasta uoma on rajattu Kapellvikenin länsiosan avovesilampareeseen asti.

Karlvik: Pienemmistä virtavesistä Karlvikin luoteisnurkkaan laskeva puro on kaikkien luonnontilaisiin. Se on kooltaan hyvin pieni, ja uoma katoaa tervaleppä-luhtaan joidenkin kymmenien metrien päässä Natura-aluerajauksen sisäpuolella. Purovesien osaltaan kostuttama alue on Kapellvikenin luoteispään edustavin metsäluhta. Puron pienuuden vuoksi sen kokoa on hieman korostettu rajauksessa.

3 Mahdolliset muut luontodirektiivin luontotyypit tutkitulla alueella

Alla mainittuja luontotyyppiejä ei ole määritetty eikä rajauksissa eroteltu niitä ympäröivistä luontotyypeistä, vaikka ainakin periaatteessa aihetta sellaiseenkin saattaisi olla. Perusteita on mainittu tekstissä.

3.1 Kasvipeitteiset kalkkikalliot (8210)

Kasvipeitteisten silikaattikallioiden lisäksi Natura-alueelta on ilmoitettu luontotyyppi Kasvipeitteiset kalkkikalliot. Luontotyyppiin lukeutuvat myös louhitut kalkkikalliot, mikäli ne ovat ehtineet kasvittua. Kalkkikallioita ei paikallistettu tutkimusalueelta, mutta niihin kuuluu todennäköisesti osa kaikkein rehevimmistä kallioista. Luontotyyppin määrittämistä hankaloittaa se, että tutkitulla alueella ei luultavasti kasva kalkinvaatijoiksi kutsuttuja putkilokasveja.

Kallioperän ravinteisuuden suhteen vaateliaintakin tutkimusalueen putkilokasvilajistoa voidaan tavata myös keskiravinteisilla kallioilla, jollaiset lukeutuvat luontotyyppiin Kasvipeitteiset silikaattikalliot. Siksi kalkkikallioiden sijainnin määrittämisen tulisi tutkitulla alueella perustua pikemminkin kalkkisammalien ja -jäkälien esiintymiseen, jotka ilmentävät herkemmin kalkkivaikutusta. Kallioiden sammal- ja jäkälälajistoa ei kuitenkaan selvitetty tarkemmin tässä yhteydessä. On luultavaa että kalkkivaikutus ilmenee lähinnä tietyillä, suppea-alaisilla kallioseinämillä. Osa Natura-alueen kalkkikallioista sijaitsee todennäköisesti nyt tutkitun alueen ulkopuolella. Helsingin vanhan rajan sisäpuolella on mm. vanha marmorilouhos sekä kalkkisammalten kasvupaikkoina tunnettuja kaivantoja (ks. esim. Hosiaislouma 1985).

3.2 Lähteet ja lähdesuot (7160)

Luontotyyppiä ei ole mainittu Natura-tietolomakkeella, vaikka Vantaan puolella sijaitsevalla Natura-alueen osalla on tunnettu lähteikköalue, "okralähde" (ks. Hosiaislouma 1985). Arvelu luontotyyppin mahdollisesta esiintymisestä tutkitulla Natura-alueella johtuu osaltaan peruskartan merkinnöistä. Vanhemmissa kartoissa lähteiksi on merkitty joukko lampareita Karlvikilla, Karhusaarentien eteläpuolella.

Uudemmissa kartoissa lampareet on merkitty vesikuopiksi. Useimpia lampareita onkin aikoinaan kaiveltu, itäisin lampare Karhusaaren sillan lähellä vaikutti kuitenkin luonnontilaiselta. Kaiveltujen lampareiden reunoilla on maakasoja, joille on noussut pajuja ja nuoria lehtipuita. Muuten lampareita reunustaa sankka ruovikko, eikä lampareiden lähdeperäisyyttä voinut päätellä putkilokasvillisuuden perusteella. Ulkonäkönsä perusteella lampareet saattavat olla vain tavallisia kaivantoja. Paremman käsityksen lähdealkuperästä voinee saada esim. vesianalyysien pe-

rusteella. Lähdesyntyisyyteen saattaa viitata se, että lampareet ovat säilyneet avoimina (vähintään) vuosikymmeniä, mukaan lukien itäisin lampare. Lampareita ei ole erikseen merkitty luontotyyppitiedostoihin, vaan ne sisältyvät Karlvikin Vaihettumissuot ja rantasuot ja Laajat matalat lahdet -luontotyyppien rajaukseen.

Lievää maanpintaan asti ulottuvaa pohjavesivaikutusta on epäilemättä muuallakin alueella, keskittyen lähinnä rinteiden alaosien kosteimpiin lehto- ja suonotkoihin. Labbackan metsäalueen länsipuolella sijaitsee pohjavesivaikutteinen painauma rinnepellolla, Natura-aluerajauksen sisäpuolella. Havainnointikäynnillä painaumassa ei kuitenkaan havaittu erityistä lähdekasvillisuutta.

Lähteet

Airaksinen, O. & Karttunen, K. 2001: Natura 2000 -luontotyyppiopas. – Ympäristöopas 46. 2. korjattu painos. Suomen ympäristökeskus.

Heinonen, M. & Lammi, E. 2008: Liitosalueen eteläosan kasvillisuusselvitys. – Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, Ympäristösuunnittelu Enviro Oy. Julkaisen maton selvitys.

Hosiaislouma, V. 1985: Ehdotus Mustavuoren–Porvarinlahden suojelualueen perustamiseksi. – Pääkaupunkiseudun julkaisusarja C 1985:2. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (YTV).

Koskela, K., Ruusunen, J., Silvennoinen, P. & Vesterbacka, R. (toim.) 2009: Tarkennukset luontotyyppi-inventoinnin ohjeisiin. – Metsähallitus. Käsikirjoitus.

Kurtto, A. & Helynranta, L. 1999: Boreaaliset metsäluhdet ja puustoiset suot Mustavuoren–Porvarinlahden–Labbackan–Kasabergetin alueella. Lausunto. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen monisteita 9/99.

Uudenmaan ympäristökeskus 1998: Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet.

Natura-tietolomakkeet 4.9.1998. – Uudenmaan ympäristökeskus.

Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2003: Porvarinlahden kasvillisuuskartoitus. – Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Helsingin Satama.